

ТИОДОР РОСИЌ

ДУШАН РЊАК

МАГИЈА У ФУНКЦИЈИ ПОЕЗИЈЕ

О ПОЕЗИЈИ ЗОРАНА МИЛИЋА

Из наслеђа, сваки ваљани песник, свесно или несвесно, намерно или ненамерно, евокацијом или на неки други начин, обogaђује свој духовни посед. Чаролији евокације, прадавне али давне прошлости, није одолео ни Зоран Милић. Овај песник је у својим првим песничким књигама бивао заокупљен завичајном источно-србијанском митологијом и религијом, магичним радњама, древним завичајним веровањима и празноверицама - обредним паганским културним супстратом. Опсеција завичајне митологије, религије и фолклора није овога песника напуштала ни касније у потоњим његовим књигама, али у њима локална, завичајна, компонента његовог исказа слаби, његов исказ постаје универзалнији а фолклорна грађа песнику служи да мотивисано искази индивидуалну, личну, али и колективну драму пред загонеткама природе, живота и смрти, пред изазовима историје али и зла - историјског, идеолошког, политичког, спиритуалног зла власти.

Зоран Милић је заокупљен феноменом народне културе, баштине, али и односом древног мита са оновременошћу. Магија и народна религија су код њега у функцији поезије и очишћења. Магијске формуле и исечци из народног сећања алује за основу у интерпретацији метафизике зла, али та метафизика зла често има сасвим реалне узроке. Она може да буде и песников шифрован одговор на разне аспекте насиља.

Ниједно зло није самоникло, оно је мимикрично и, најчешће, има реално-животне изворе. Зло, према потоњим песниковим гледањима, али без обзира на своје бројне натприродне аспекте (ђаволи, вампири, невиди итд) - има своју реалну заснованост, често идеолошко-политички условљену. Фолклор, мит и народна веровања послужили су Милићу у његовим двома најновијим књигама (*Уста за седам љава* и *Душа у стиудени*) само као оквир у који он удева и немоћ савременог човека пред метафизичким, али и пред конкретним, моћним, изазовима власти.

Милићева књига песама *Уста за седам љава* има у том погледу карактеристичну песму "Човек сам у пољу". У њој је сугестивно изражена позиција немоћи лирског субјекта. "Човек сам у пољу", као љубав, поручује песник. Човек је сам и пред злом.

Насупрот таквим, индивидуалним, изазовима зла, постоје и колективни аспекти зла, колективна страдања. Реч је о историјском страдању нашега народа и изазовима историје. У Милићевој књизи *Душа у стиудени* постоји песма "Змија на Чергу". То је својеврсна песничка реконструкција историјског херојског Синђелићевог чина. Милићу је, свакако, познато да наш народ Турке доводи у везу са змијом. По народном веровању Турцима је митски еквивалент змија. Будући да је змија демонско биће, погодна је да се њоме изразе негативне асоцијације. То Милић обилато користи да би, пошав од историјске истине, изразио своју песничку истину и допринео својој песничкој митологији.

Зоран Милић у правом смислу те речи призива сећање и деконструисне митске представе у којима је наталожено народно искуство. Милић то чини и тематски, али и исказом. Он посеже за народним духовним искуством, али и за његовим облицима казивања. Користи обредне песме, разбрајалице, брзалице, басне, лирске народне песме, мотиве из народног живота и веровања. Рођен у занимљивом митолошком крају где магија и народно веровања и данас живе, овај песник је то умео да искористи и тематски и обликовно.

Милић је о изазовима оновременог живота проговорио кроз нека народна архетипска веровања, уоплиивши магију. Он то чини кроз народно искуство које је нашло рефлекс у души песниковој, али и кроз индивидуалне песничке опсервације и тематски и обликовно - преузимајући неке ритмичко-мелодијске обрасце из фолклора, религије, митологије. То преузимање је, свакако, уметнички функционално и транспоновано.

Зоран Милић је песник заокружених тематско-мотивских преокупација. Његова поезија трансформише неке устаљене обрасце народног лирског казивања. Она се не бави празновјерјем због човекове немоћи да егзактно одговори на неке животне неминовности већ из потребе да се избегне транспарентност у казивању, а неки елементи народног казивања су у том погледу веома делотворни. Проблемски заокружена, мотивски богата, Милићева поезија је израз целовитог песничког система.

ПРАВА СТВАР

ВЛАДИМИР ЈЕФТОВИЌ, УЗБУДЉИВО ПОЗОРИШТЕ, ИЗДАВАЧ: ГЕА - БЕОГРАД, 1997.

Професор глуме на Факултету драмских уметности др Владимир Јефтовић написао је драгоцену и занимљиву књигу о позоришној уметности, која је настала из непосредне визууре позоришног уметника ствараоца, глумца и редитеља, затим позоришног теоретичара са низом објављених књига и на крају дугогодишњег и веома успешног позоришног педагога. Његова књига *УЗБУДЉИВО ПОЗОРИШТЕ* срећом управо одсликава вишеструку уметничку и стваралачку личност професора Јефтовића на најбољи и рекао бих врло узбудљив начин. Аутор је своје дело поделио на два одвојена, али комплементана сегмента. У првом, који носи назив *ОПТИМАЛНА КОМУНИКАЦИЈА У ПОЗОРИШТУ* налази се шест поглавља: 1. *Споразум и несспоразум љумаца и љедалаца* 2. *Глумачка игра* 3. *Позориште: место суретта љумаца и љедалаца* 4. *Време у позоришту: реално и имагинарно* 5. *Позоришна публика: сведок или саучесник* 6. *Посвећивање позоришног чина*. У другом сегменту, који носи општи заједнички наслов *ПОЗОРИШТЕ ПОД РАЗНО* налази се укупно дванаест засебних целина: 1. *Од неформалне позоришне групе до радне заједнице* 2. *Предигра* 3. *Права ствар* 4. *Премијера* 5. *Три пута у Сарајево* 6. *Једно велико Позорје* 7. *Ситуације* 8. *Емисије* 9. *Радна заједница у три фазе* 10. *Тезе за леишење* 11. *Тезе за буцуће позоришне заједнице* 12. *Шест цитата*. Први део, који је подељен на шест поглавља, садржи укупно двадесет и пет наслова тематски груписаних и повезаних у једну целину виђења, пре свега проблема глуме, али и других неопходних позоришних посматрања простора, времена и судбине позоришног уметничког чина. У њима се говори на врло осетљив и рафиниран начин са посебним чулом осећања суштине позоришне уметности о низу врло сложених психолошких, уметничко-естетских и социолошких проблема којима је окружена позоришна уметност. Глума за професора Јефтовића представља највећу тајну и највећи изазов. У њој се налази огромно људско богатство, сложени космос постојања. Глума је игра која има своју етичност, своју технику, она се остварује путем говора уз моћ трансформације и импровизације. Сценски простор аутор сагледава не само кроз историјски развој, већ и кроз типологију основних особености и погодности за глумачко уметничко остварење почевши од грчког позоришта у Епидаурусу, преко енглеског Глоб позоришта у Шекспирово време у Лондону, италијанске ренесансне позоришне, реалистичке позоришне у европским позориштима с краја деветнаестог и почетка двадесетог века па све до сиромашне позоришне Жежи Гротовског. Повезујући простор са феноменом времена, које заједно чине два свакако врло загонетна и сложена проблема позоришне уметности у целини, професор Јефтовић у посебном делу сасвим јасно одваја реално од имагинарног времена и говори о њиховом врло сложеном прожимању током читаве представе од њеног почетка до њеног краја. У више наврата у књизи се говори о незаобилазном односу публике према представи, глумца према публици и о веома важном проблему учешћа публике у стваралачком процесу и уметничком обликовању саме представе. Сем тога, то су праве социолошке анализе односа јавног мњења према премијери, публике према животу једне представе, односа позоришта према свом времену и о утицају позоришта и публике на популарност појединих жанрова.

На крају првог дела аутор се критички осврће на велика имена савременог позоришта и њихов допринос развоју позоришне уметности као што су Станиславски, Брехт и Брук, затим у кратком прегледу говори о делима париског професора театрологије Ен Иберсвелд, да би завршио са разматрањем неопходности посвећивања позоришног чина као вишем нивоу обраћања публици. На питање шта је то узбудљиво позориште, професор Јефтовић одговара: *Узбудљиво позориште узнемирава јер дојичке инјимму љедаоца, јер покреће ланац унутарњих процеса у љедаоцу, јер га додирује. Магични додир на даљину може произвести промене ритма дисања, загревање или салве смеха. После предстиање, постојеће пој додира могу бити промене-нена ојтика - буквално другачије сагледавање неких особа, ситуација, постојања. Узбуђење, очараност или љубав, гнев се стишавају али устаљена на узбуђење остаје. Зато, увек изнова идемо у позориште очекујући нова узбуђења, да нас предстиава, понесе, и да, узлетимо, још једном на њилу имагинарног времена - простојора.*

Други део књиге посвећен је *ПОЗОРИШТУ ПОД РАЗНО* и представља, како сам аутор каже, који је био иницијатор за оснивање и касније његов уметнички директор, *вишегодишњи извештај о једном*